

הזכותון למפגיני/ה

כל מה שאתם צריכים לדעת לפני שאתם יוצאים לרחובות

ינואר 2017

"זכות ההפגנה והתהלוכה היא מרכיב בלתי נפרד מהזכות לחופש הביטוי. היא מהווה מכשיר מרכזי להבעת דעות ולהעלאת סוגיות חברתיות על סדר היום הציבורי"

בג"ץ 2557/06 מטה הרוב נ' משטרת ישראל

רישוי הפגנות

מתי נדרש רישיון הפגנה?

לא כל הפגנה טעונה רישיון משטרה. רישיון נדרש רק אם מתקיימים כל שלושת התנאים הבאים:

1. משתתפים בהפגנה 50 איש או יותר.
2. ההפגנה נערכת תחת כיפת השמיים.
3. ההפגנה כוללת תהלוכה ו/או נאומים מדיניים (ס' 83 ו-84 לפקודת המשטרה).

לא נדרש רישיון להפגנה המתקיימת תחת כיפת השמיים אשר אין בה צעדה או נאומים בנושא מדיני גם אם משתתפים בה למעלה מ-50 בני אדם. החוק אינו מגדיר מהם "נאומים מדיניים", אולם בפסיקה נקבע כי הנפת שלטים, קריאת סיסמאות ושימוש במגפון אינם מהווים נאום בנושא מדיני.

באזור משכן הכנסת נדרש רישיון להפגנה מכל סוג שהוא.

כיצד מקבלים רישיון להפגנה?

אפשר להגיש בקשת רישיון להפגנה בכל תחנת משטרה שבתחום סמכותה יתקיים אירוע המחאה, באמצעות מילוי טופס "רישיון לאספה" הנמצא בתחנות המשטרה ובאתר האינטרנט שלה (תחת "טפסים"). את הבקשות יש להגיש עד חמישה ימים לפני קיום ההפגנה. אם ההפגנה דחופה, אפשר לבקש לזרז את הליך האישור (ס' 3.3, ג.3 לפקודת המטה הארצי). עם זאת, כשמדובר בהפגנה מתוכננת, מומלץ להגיש את הבקשה מוקדם ככל האפשר כדי להותיר זמן להתמודדות עם סירוב לתת רישיון, או עם תנאים בלתי סבירים שהתנתה בו המשטרה.

מצעד הגאווה, ירושלים 2015 | צילום: אורן זיו, אקטיביסטילס

רישוי הפגנות ..... עמ' 3

התנהלות ההפגנה..... עמ' 6

חקירה, עיכוב ומעצר ..... עמ' 10

נטילת אמצעי זיהוי ..... עמ' 13

דפוסי מחאה נוספים ..... עמ' 15

האגודה לזכויות האזרח בישראל
 جمعية حقوق المواطنين في إسرائيل
 The Association for Civil Rights in Israel

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of the Association for Civil Rights in Israel and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

עיצוב: ליטל ביטון
 בשער: מחאת הקהילה האתיופית נגד אלימות משטרתית, חיפה 2015 | צילום: אורן זיו, אקטיביסטילס

מי יכול לסרב לתת רישיון להפגנה ולמה?

מפקד המחוז במשטרה רשאי לדחות בקשה לרישיון במקרים שבהם קיימת ודאות קרובה לפגיעה קשה בסדר הציבורי ובביטחון הציבור. עם זאת, עליו לעשות כל שביכולתו כדי לאפשר את קיום ההפגנה, גם אם הדבר כרוך בהצבת תנאים לאופן התנהלותה.

שימו לב, מפקד המחוז אינו רשאי לסרב לבקשת רישיון רק בשל כך שההפגנה מצריכה פעולות שיטור לשמירה על הסדר, וגם לא די בחשש שהיא תעורר התנגדות והפגנות נגד של העוברים והשבים או של קבוצות אחרות (ס' 85 לפקודת המשטרה, הנחיית היועץ המשפטי לממשלה מס' 3.1200 בדבר חירות ההפגנה).

האם המשטרה מוסמכת להתנות תנאים ברישיון ההפגנה?

המשטרה אינה רשאית לסרב לבקשת רישיון בשל כך שנושא ההפגנה שנוי במחלוקת ועשוי לעורר התנגדות

המשטרה רשאית לדרוש שינויים במיקום ההפגנה או במסלול תהלוכה, להגביל את מספר המשתתפים ולהתנות תנאים נוספים לקיומה רק בנסיבות מיוחדות. החוק אינו מפרט מהם אותם תנאים.

המשטרה אינה רשאית להטיל על מפגינים את עלויות אבטחת ההפגנה. היא רשאית

לדרוש מהמארגנים למנות סדרנים, ובלבד שאין בכך הטלת מעמסה כספית בלתי סבירה.

המשטרה רשאית לבקש הצגת אישור ממכבי אש וממד"א, ובמקרים שבהם מוקמת במה – גם אישור ממהנדס קונסטרוקציה וחשמל. ככלל, מארגני ההפגנה הם שאחראים לקיום ולמימון התנאים שונדרשים למניעת סכנה בטיחותית הנובעת מהקמת במה, ציוד הגברה ותאורה ומתקנים דומים. לעומת זאת, מענה לסכנה בטיחותית שנובעת מתנאי השטח (גדרות, בורות וכד') הוא באחריות הרשות המקומית, ואין להטיל את העלויות על המפגינים.

לעתים נדרשים מארגני הפגנה להתחייב שלא יוצגו או יושמעו במהלכה מסרים מסוג מסוים. ברוב המקרים אין לדרישה זו בסיס חוקי – במיוחד כאשר היא מטילה על המארגנים אחריות לכרזות או לקריאות של משתתפי ההפגנה – ומומלץ שלא לקבלה.

התניית רישיון להפגנה בהתחייבות של מארגני ההפגנה לשאת באחריות פלילית להתנהגותם של משתתפי ההפגנה אינה חוקית, ומומלץ לסרב לחתום על הסכמה לתנאי כזה.

מומלץ לדרוש ולקבל העתק של תנאי רישיון ההפגנה, ולוודא שכל התנאים שסוכם (ורק הם) מתועדים בו.

האם המשטרה מוסמכת להתנות רישיון הפגנה באישור הרשות המקומית שבה מתקיימת ההפגנה?

התניית רישיון הפגנה באישור הרשות המקומית אינה חוקית. בפסיקה אף נקבע, כי הסמכות לאשר הפגנות נתונה למשטרה בלבד. גם פקודת המטה הארצי (סעיף 7.6.7) (ב) קובעת כי "אין צורך בהסכמת הרשות הציבורית לקיום הפגנה שנועדה להתקיים במקרקעין הפתוחים לציבור הרחב ושהכניסה אליו חופשית ואינה מוגבלת בתנאים".

האם חלים כללים שונים על הפגנה בהשתתפות אמנים?

במקרים שבהם ההפגנה כוללת הקמת במה ומופעים של זמרים/ות עלולה המשטרה להתייחס להפגנה כאל "אירוע תחת כיפת השמיים", ולהציב דרישות רבות נוספות כתנאי למתן רישיון. על כן מומלץ שהמארגנים יציינו בבקשה לקבלת רישיון שמדובר ב"אירוע מחאה" למרות שמשתתפים בו אמנים, ושליפכך אין להחיל עליו דרישות שרלבנטיות למופעים ולאירועים המוניים.

האם מותר להפגין מול ביתו של איש ציבור?

מותר לקיים הפגנות או משמרות מחאה מול בתים פרטיים של אנשי ציבור, ועל הפגנות אלה חלים הכללים הרגילים בנושא רישוי הפגנות. עם זאת, על פי הנחיית היועץ המשפטי לממשלה בנושא חירות ההפגנה, כאשר מתבקש רישיון להפגנה מול ביתו של איש ציבור, המשמש אותו אף בעבודתו הציבורית, על המשטרה לאזן בין חופש הביטוי של המפגינים לבין הזכות לפרטיות של איש הציבור, משפחתו ושכניו. אם ההפגנה טעונה רישיון, ומתבקש אישור להפגנה מול ביתו הפרטי של איש ציבור (להבדיל ממעון רשמי כמו בית הנשיא או בית ראש הממשלה), המשטרה יכולה לסרב להעניק רישיון אם קיימות חלופות אפקטיביות למחאה, למשל מול משרדו.

כשמתקיימת משמרת מחאה מול ביתו הפרטי של איש ציבור, אשר ככלל לא נדרש לה רישיון, יכולה המשטרה לבקש מהמפגינים להתפנות תוך זמן סביר. משך הזמן ייקבע על פי מידת הפרעה שמסבה המחאה לאנשים המתגוררים באזור (סעיף 7.6.7 להנחית היועץ המשפטי לממשלה מס' 3.1200 בדבר חירות ההפגנה).

האם וכיצד אפשר לערער על תנאים שקבעה המשטרה לקיום ההפגנה?

לפני שמתקבלת החלטה להטיל תנאים ומגבלות על הפגנה, על המשטרה לשמוע את עמדת המארגנים ולהביאה במכלול שיקוליה. הניסיון מלמד כי אפשר לשאת ולתת עם המשטרה על תנאי הרישיון, להצביע על חוסר הרלבנטיות של תנאים מסוימים או על הפגיעה שהם גורמים, ולנסות לשכנעה לבטלם או לשנותם. בהעדר הסכמה אפשר לעתור לבג"ץ.

הפגנה נגד הריסת בתים, רמלה 2015 | צילום: אורן זיו, אקטיביסטילס

כיצד מתנהלת הפגנה ברישיון?

בהפגנה שקיבלה רישיון מותר למפגינים לעמוד או ללכת במקומות ציבוריים, גם אם הדבר מפריע לתנועתם של הולכי רגל או של כלי רכב. חובת המשטרה היא לאבטח את ההפגנה, לשמור על ביטחון המפגינים ולסייע להם לממש את זכותם להפגין. המארגנים והמפגינים נדרשים לשמור על קיום תנאי הרישיון ועל הסדר.

מתי מותר למשטרה לפזר הפגנה?

קציני משטרה רשאים להורות על פיזור הפגנה רק במקרים הבאים:

- הפגנה שחייבת רישיון מתנהלת ללא רישיון.
- המפגינים מפריים את תנאי הרישיון.
- ההפגנה מסכנת את שלום הציבור.
- משתתפי ההפגנה נוהגים באלימות.

פעמים רבות קורה שהמשטרה דורשת לפזר הפגנה לאחר שהכריזה עליה כעל "התקהלות אסורה" כהגדרתה בחוק הפלילי: התקהלות של שלושה אנשים או יותר, שיש בה כדי לסכן את שלום הציבור אם בשל התנהגות המפגינים ואם בשל תגובות של אחרים נגד המפגינים. במקרה של הפגנה שאינה טעונה רישיון – עצם קיומה אינו הופך אותה ל"התקהלות אסורה", וזאת גם אם יש בה מידה מסוימת של הפרעה לשגרת החיים.

התנהגות אלימה של מתנגדים להפגנה אינה מהווה עילה לפיזור, אלא כשיש חשש ממשי לפגיעה בשלום הציבור. בתי המשפט קבעו שאין לתת למתנגדים אלימים להטיל

הפגנה נגד ייצוא הגז, ירושלים 2013 | צילום: טלי מאיר

"וטו" על חופש ההפגנה, ושעל המשטרה לעשות מאמץ כדי להגן על המפגינים ועל הסדר הציבורי מפני מתנגדים אלימים.

פיזור הפגנה

המשטרה נדרשת לפעול בהתאם לכללי פיזור מוסדרים, בין אם ההפגנה לא קיבלה רישיון למרות שנדרש כזה, ובין אם התקבל רישיון והמפגינים חרגו מתנאיו. תחילה על המשטרה להודיע למפגינים שההפגנה אינה חוקית. בשלב זה, השוטרים יכולים לבקש מהמפגינים לעמוד בהגבלות שנקבעו ברישיון (במידה וקיים רישיון) או להציע למפגינים חלופות שיאפשרו את המשך ההפגנה תוך צמצום ההפרעה הנגרמת (למשל, להתרחק 100 מטרים מהמקום שבו הם נמצאים). לאחר מכן על המשטרה להורות למפגינים להתפזר, תוך מתן שהות סבירה לעשות זאת. הוראת הפיזור צריכה להינתן כך שהיא תגיע לכל המפגינים, ובמידת הצורך תוך שימוש במערכת כריזה מתאימה.

בקשו מהשוטרים לציין את סיבת הפיזור ההפגנה, ובמידת האפשר תעדו בווידיאו את הוראת הפיזור ואת התנהלות המשטרה. אפשר לנסות ולנהל משא ומתן על זמן הפיזור.

המשטרה מפזרת הפגנה שלא נדרש לה רישיון. מה עושים?

הוראה לפיזור הפגנה שאינה טעונה רישיון רק בשל היעדר רישיון אינה חוקית. גם חשש לא מבוסס להפרת הסדר הציבורי, במיוחד אם הוא מתמקד בתגובות עוינות של עוברים ושבים או מתנגדים להפגנה, אינו מהווה בסיס חוקי להוראת פיזור. יחד עם זאת, מפקד משטרה שסבור בטעות שהוראת הפיזור ניתנה כדין, עלול להפעיל כוח על מנת לפזר את המפגינים. מניסיון העבר, מומלץ לאתר את מפקד המשטרה בשטח ולנהל איתו דיאלוג מנומס בניסיון להעמידו על חוסר החוקיות של ההוראה להתפזר, ולתעד את הוראת הפיזור ואת הפיזור עצמו. במספר מקרים פסק בית המשפט פיצויים למפגינים שנעצרו או עוכבו בהפגנות חוקיות שלא הייתה עילה לפזרן.

מתי מותר לשוטרים להשתמש בכוח נגד מפגינים?

לשוטר מותר להפעיל כוח בהפגנות במקרים הבאים:

- לצורך ביצוע מעצר, כשהמפגין מתנגד או מנסה לחמוק.
- לצורך פיזור התקהלות פרועה המסכנת את הציבור.
- כשהשוטר מותקף או כשהוא מנסה למנוע פשע.

שימוש באמצעים לפיזור הפגנות אמור להתבצע באופן מדורג, בהתאמה לחומרת הפגיעה בסדר הציבורי ובביטחון הציבור שגורמת ההפגנה, תוך מזעור הפגיעה בחופש המחאה. לפני כל הפעלת אמצעי על השוטרים להתריע על הכוונה להפעילו במערכת כריזה מתאימה, ולתת למפגינים שהות סבירה להתפזר מהמקום. השימוש בכוח לא יעלה על זה הדרוש להשגת המטרה של שמירה על הסדר הציבורי.

כיצד מתמודדים עם אלימות משטרתית בהפגנות?

במקרה ששוטר מפעיל אלימות כלפי מפגינים כדאי לשמור על קור רוח ולדרוש את הפסקת האלימות במילים ברורות. מומלץ למפגינים שחוו אלימות משוטרים, או שהיו עדים לאלימות כזאת, לתעד זאת בפירוט, בצילום ו/או בכתב, בסמוך ככל האפשר לאירוע. על התיעוד לכלול את פרטי השוטר האלים, את הפגיעות – גופניות ואחרות – שהסבה האלימות, את מספר התג שנושא השוטר, את היחידה שאליה הוא משתייך, ופרטי קשר של עדים נוספים לתקרית.

חובת המשטרה לכבד את חופש המחאה אינה מתמצית בכך שהיא לא מפריעה למפגינים. עליה לסייע לאפשר את קיומה של ההפגנה

על אלימות משטרתית אפשר להתלונן במחלקה לחקירת שוטרים (מח"ש), הכפופה למשרד המשפטים. את התלונה אפשר להגיש ישירות במשרד מח"ש השונים בתיאום מראש, בדואר, בפקס או בדואר אלקטרוני. יש לבקש אישור על הגשת התלונה, ולעקוב אחר הטיפול בה. אפשר להגיש למח"ש ערעור על החלטתה לסגור תיק חקירה.

מה עושים כששוטר מסרב להזדהות?

שוטרים חייבים לענוד תגי זיהוי (ס'א5 (א) לפקודת המשטרה). סירוב של שוטר להזדהות, לרבות אי ענידת התג, מהווה הפרה של החוק ועבירה משמעת, ואפשר להתלונן על כך ביחידת תלונות הציבור במשטרה. לצורך תלונה כזו כדאי לתעד כמה שיותר פרטים על הופעתו של השוטר וכן את המקום והשעה המדויקים שבהם נתקלתם בו. במידת האפשר, נסו לצלם את השוטר.

כיצד מתלוננים על יחס לא ראוי של שוטר בעת פיזור ההפגנה?

על התנהגות לא נאותה של שוטר, כמו אי ענידת תג זיהוי או כל שימוש אחר לרעה בסמכות שעלול להיות עבירה משמעת, אפשר להגיש תלונה ליחידת תלונות הציבור במשטרה.

מידע על אופן הגשת תלונות למח"ש וליחידת תלונות הציבור במשטרה ניתן למצוא באתר האגודה לזכויות האזרח.

האם מותר לצלם בהפגנות?

צילום בהפגנות מהווה חלק בלתי נפרד מחופש הביטוי והעיתונות

ומזכות הציבור לדעת, וחובת המשטרה לאפשרו ולהגן עליו גם בנסיבות חריגות. צילומים במהלך הפגנות יכולים להוות ראיה חשובה בהליכים משפטיים שבהם מעורבים מפגינות ומפגינים, בהגשת תלונה למח"ש או בעת שמוגשת תביעת נזיקין נגד המשטרה.

צילום בהפגנות הוא חלק בלתי נפרד מחופש הביטוי והעיתונות ומזכות הציבור לדעת, וחובת המשטרה להגן עליו

ברובם המכריע של המקרים אין מניעה לצלם במרחב הציבורי, ושימוש במצלמה אינו יכול להיחשב כהפרעה לשוטר במילוי תפקידו. במקרים נדירים, כאשר קיימת ודאות קרובה לכך שהצילום יסב פגיעה קשה לשלום הציבור, יכולה המשטרה להטיל עליו מגבלות, ובלבד שאלו לא יחרגו מעבר למה שמתחייב כדי למנוע את הסכנה.

דרישת שוטרים ממפגין למחוק תמונות אינה חוקית, ואף יכולה להיחשב עברה פלילית של השמדת ראיה או שיבוש הליכי משפט. דרישת המשטרה להפסיק לצלם, או בקשה למסור לידיה את המצלמה, נעשית במרבית המקרים בחוסר סמכות.

להרחבה בנושא תיעוד הפגנות ראו "המדריך המלא לתיעוד הפגנות" באתר האגודה לזכויות האזרח.

האם מותר להשתמש במגפון בהפגנות?

בניגוד לטענה הנשמעת לא אחת מצד שוטרים, שימוש במגפון בהפגנות אינו טעון רישיון מראש. עם זאת, שימוש יומיומי במגפון במהלך משמרת מחאה קבועה עשוי להיות מטרד מתמשך לציבור, ולהטות את הכף נגד המפגינים באיזון שבין הזכות להפגין לבין אינטרסים אחרים של הציבור. נוסף על כך, על פי התקנות למניעת רעש, אין להרעיש באזורי מגורים בין השעות 14:00-16:00 ולאחר 23:00.

"חופש ההפגנה והאסיפה עומד על בסיס אידיאולוגי רחב, אשר במרכזו ההכרה בערכו של האדם, בכבודו, בחופש הניתן לו לפיתוח אישיותו, וברצון לקיים צורת משטר דמוקרטית"

בג"ץ 153/83 אלן לוי נ' מפקד המחוז הדרומי

הפגנה בעד אלאור אזריה, תל אביב 2016 | צילום: אורן זין, אקטיביסטילס

האם מותר למשטרה לזמן לחקירה פעילי מחאה?

למשטרה אין סמכות לזמן אזרחים לתחנות המשטרה במטרה לעמוד על תכניות המחאה שהם מארגנים. למשטרה אף אין סמכות לנסות להניא אזרחים מפעילות מחאה עתידית באמצעות שיחות טלפון, שמטרתן להרתיע מהשתתפות במחאה לגיטימית. לפיכך, לאזרחים המקבלים זימון לחקירה מסוג זה אין חובה משפטית להיענות לו. עם זאת, מאחר שלא התייצבות לחקירה עשויות להיות השלכות משפטיות, מומלץ ליצור קשר עם התחנה הספציפית שאליה זומנתם ולנסות לברר את סיבת הזימון.

תיאום מוקדם ושיתוף פעולה עם המשטרה עשויים לשרת לעתים גם את מארגני המחאה, אך קיומם וטיבם נתון לשיקול דעתם. אם המשטרה מבקשת מידע כדי להיערך כראוי לפעולות מחאה מתוכננות, היא יכולה לנסות ולתאם פגישות עבודה עם מארגני המחאה או לשוחח עמם בטלפון, תוך שהיא מבהירה להם שלא מוטלת עליהם חובה חוקית לשתף פעולה, וכל עוד פגישות או שיחות אלו אינן משמשות כאמצעי לחץ שנועד להרתיע מפגינים מלארגן פעילויות מחאה ולהשתתף בהן, או לדלות מהם מידע שאינם רוצים לספק.

מהו עיכוב ומתי מותר לעכב?

עיכוב הוא אמצעי להגבלת חירותו של אדם לנוע באופן חופשי, הנובע מחשד שבוצעה עברה או כדי למנוע ביצוע עברה. שוטר רשאי לעכב אדם בשטח, או לדרוש ממנו להתלוות אליו לתחנת המשטרה, אם מתקיימים אחד מהתנאים הבאים:

- קיים יסוד סביר לחשש שהאדם עבר עברה או מתכוון לעבור עברה שעשויה לסכן אחרים.
- כדי לברר את זהותו וכתובתו וכדי לחקור אותו (סעיף 67 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), שמכונה "חוק המעצרים").

שוטר המעכב אדם חייב להזדהות, להודיע לאדם שהוא מעוכב ולהסביר לו את הסיבה לכך (סעיף 72 לחוק המעצרים). אסור לעכב אדם או כלי רכב ליותר משלוש שעות. בעיכוב מספר רב של אנשים רשאי הקצין הממונה להאריך את משך העיכוב לפרק זמן שלא יעלה על שלוש שעות נוספות, מנימוקים שיירשמו (סעיף 73 לחוק המעצרים).

מתי מותר לעצור מפגיין?

מעצר אינו אמור לשמש סנקציה נגד מפגינים, גם אם למשטרה יש חשד שביצעו עברה – רק בית משפט מוסמך להרשיע חשודים ולהטיל עליהם עונשים. מעצר הוא אמצעי שאמור להינקט במקרים חריגים, שבהם החשוד מסכן את ביטחון הציבור או עלול לשבש את החקירה. בהתאם לסעיף 23 לחוק המעצרים, שוטר יכול לעצור מפגיין ללא צו במקרים שבהם יש לו חשד סביר לכך שהוא עבר עברה בת מעצר (עברה שהעונש המרבי עליה גבוה משלושה חודשי מאסר), ומתקיימים אחד או יותר מהתנאים הבאים:

- המפגיין עלול לסכן את ביטחונו של אדם, את ביטחון הציבור או את ביטחון המדינה;
  - יש יסוד סביר לחשש שהמפגיין לא יופיע לחקירה שיזמן אליה;
  - יש יסוד סביר לחשש שאי-מעצרו יגרום לשיבוש הליכי משפט, ובכלל זה השפעה על עדים או פגיעה בראיות;
  - האדם עוכב על פי דין ואינו מצייט להוראות שנתן לו השוטר על פי סמכות העיכוב.
- על פי החוק אין לעצור אדם אם אפשר להסתפק בעיכובו (סעיף 23(ג) לחוק המעצרים).

מי מוסמך לבצע מעצר?

כל שוטר, אם מתקיימים התנאים בסעיף הקודם.

מה ההבדל בין עיכוב למעצר?

עיכוב יכול להתבצע בשטח, אולם כשאדם נעצר על השוטר לקחתו מיד לתחנת המשטרה, למעט במקרים חריגים. עיכוב יכול להימשך עד שלוש שעות (או כפול במקרים מסוימים); מעצר יכול להימשך עד 15 יום ובמקרים חריגים עד 30 יום (סעיף 17(ב) לחוק המעצרים). תוך 24 שעות מרגע המעצר חובה על המשטרה לשחרר את העצור או להביאו בפני שופט אם היא רוצה להאריך את מעצרו, למעט במקרים חריגים שאינם רלבנטיים בדרך כלל לעצורי הפגנות (סעיף 29(א) לחוק המעצרים).

מה הן זכויותיי כעציר וכמעוכב?

- שוטר המבצע מעצר חייב להזדהות ולהודיע לאדם מיד מהי סיבת המעצר, לקחת אותו מיד לתחנת המשטרה ולהביאו בפני הקצין הממונה בתחנה (סעיף 25(א) לחוק המעצרים).

הפגנה נגד תפילות נשות הכותל, ירושלים 2013 | צילום: טלי מאייר

נטילת אמצעי זיהוי

נעצרת בהפגנה. אילו אמצעי זיהוי מוסמכת המשטרה לקחת ממני?

אמצעי זיהוי כוללים טביעות אצבעות, דגימת דנ"א (דגימת תאי לחי, דגימת שיער או דגימת דם מזערית) ותצלום. לשוטרי מותר לקחת אמצעי זיהוי ממפגין רק אם הוא נחקר באזהרה כחשוד, לאחר שנמסר לו כי נתוני הזיהוי יישמרו במאגרי מידע משטריים (סעיף 11ב ו-11ז לחוק הסדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – חיפוש בגוף ונטילת אמצעי זיהוי), המכונה "חוק החיפוש"). לפני נטילת אמצעי זיהוי על המשטרה לבקש את הסכמת החשוד. אם לא ניתנה הסכמתו, שוטרי מוסמך ליטול בכוח סביר רק טביעות אצבעות ותצלום (ס' 11ז לחוק החיפוש). לעניין דגימת הדנ"א – כאשר חשוד מסרב לתת דגימת דם מזערית, תתבקש הסכמתו למסירת דגימת שיער או דגימת תאי לחי. במקרה של סירוב, קצין משטרה יכול לאשר נטילת דגימת שיער תוך שימוש בכוח סביר.

סירוב למתן אמצעי זיהוי עלול להיחשב לעבירה שדינה שישה חודשי מאסר, אך סירוב לתת דגימת דם מזערית תיחשב עברה רק אם החשוד סירב גם לדגימת שיער או תאי לחי (ס' 11זב לחוק החיפוש).

דגימת דנ"א תילקח רק ממי שחשוד בשורת עברות המנויות בחוק ובהן, בין השאר, עברות אלימות, לרבות תקיפת שוטרי ועברות רכוש שונות.

האם אפשר לבקש למחוק מהמאגר המשטרי את אמצעי הזיהוי שנלקחו ממני?

אם ניטלו מחשוד אמצעי זיהוי ביולוגיים וטרם הוגש נגדו כתב אישום, הוא רשאי להגיש בקשה לעיון חוזר בהחלטה ליטול ממנו את אמצעי הזיהוי, אם הוא חושב שלא היה כל בסיס סביר לחקור אותו באזהרה (ס' 11ג לחוק החיפוש). בקשה כזאת תוגש ליחידת המשטרה שבה הוא נחקר, באמצעות הטופס המתאים. אם המשטרה מוצאת כי לא

הפגנה נגד ייצוא הגז, ירושלים 2013 | צילום: טלי מאיר

- לעצור יש זכות שהמשטרה תמסור הודעה על מעצרו לאדם קרוב לו ולעורך דין, ולמעט בנסיבות חריגות המשטרה חייבת לאפשר לו להיפגש עם עורך דין ללא דיחוי (סעיף 33 לחוק המעצרים). מומלץ כבר בשלב העיכוב לדרוש להודיע על העיכוב לעורך דין, ולדרוש שבקשה זו תירשם.
- עצור יכול להיות מיוצג על ידי הסנגוריה הציבורית במימון המדינה לאחר בדיקת זכאות כלכלית. פרטי התקשרות לסנגוריה הציבורית מופיעים בסוף הזכותון.
- חובה להביא עצור בפני שופט בתוך 24 שעות מרגע מעצרו, למעט במקרים חריגים שאינם רלבנטיים בדרך כלל לעצורי הפגנות (סעיף 29א לחוק המעצרים).
- עצור הזקוק לטיפול רפואי זכאי לקבלו (סעיף 9ב(1) לחוק המעצרים).

האם המשטרה חייבת לספק תרגום בחקירת מפגין שאינו דובר עברית?

החוק קובע כי חקירת חשוד תתנהל בשפתו או בשפה שהוא מבין ודובר, לרבות שפת הסימנים (סעיף 2 לחוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים)).

האם מותר להתנות שחרור ממעצר בתנאים, ומה הם?

המשטרה יכולה להתנות את שחרורו של אדם ממעצר בהסכמתו לתנאים מגבילים שונים, ובהם תשלום ערבות, איסור יציאה מהארץ והפקדת דרכון לתקופה שלא תעלה על 3 חודשים, איסור כניסה לאזור או ליישוב לתקופה שלא תעלה על 15 יום ומעצר בית לתקופה שלא תעלה על 5 ימים (סעיף 42ב לחוק המעצרים).

**למשטרה אין סמכות
לזמן אזרחים לתחנות
המשטרה במטרה
לעמוד על תכניות
המחאה שהם מארגנים**

אם אדם אינו מסכים לתנאי הערובה המשטרה יכולה להמשיך להחזיקו במעצר ולהביאו בפני שופט תוך 24 שעות, כדי לקבוע תנאים לשחרורו (סעיף 42ד לחוק המעצרים). בית המשפט מוסמך להטיל מגבלות לתקופות ארוכות יותר מאלה שמוסמכת המשטרה.

ערר על תנאי השחרור שנקבעו בידי המשטרה אפשר להגיש לבית משפט שלום, וערר על תנאים שקבע בית משפט שלום – לבית המשפט המחוזי (סעיף 53א לחוק המעצרים).

האם אפשר לתבוע פיצויים בגין עיכוב או מעצר שנעשו בחוסר סמכות?

כן. בתי המשפט כבר חייבו את המשטרה לפצות מפגינים אשר נעצרו או עוכבו שלא כדין.

למידע נוסף בנושא זכויות עצירים ומעוכבים ראו "הזכותון למפגין/ה העצור/ה" באתר האגודה לזכויות האזרח. www.acri.org.il/he/2500

דפוסי מחאה נוספים

האם הקמת אוהל/מאהל מחאה היא חוקית?

הקמת אוהל מחאה היא חלק מהזכות לחופש הביטוי, והחוק אינו אוסר על הקמת אוהל מחאה בשטחי ציבור. השאלה אם מאהל מסוים הוא חוקי נבחנה בפסיקה רק בדיעבד, לאחר הקמתו. ככל שהמאהל יעמוד במקומו זמן ממושך יותר, כך ייטה בית המשפט להתיר לרשות המקומית לפנותו בשל הפגיעה הנמשכת בציבור. מחאת "כיכר הלחם" נמשכה שמונה חודשים עד לפינויה, מחאת קיץ 2011 נמשכה כחודשיים בשד' רוטשילד בתל אביב וכחמישה חודשים בשכונת התקווה עד לפינוי מאהלי המחאה. במקרים אחרים קבע בית המשפט כי חודשיים הופכים את המאהל למגורי קבע, ועל כן אפשר לפנותו. עם זאת, בשל מיעוט המקרים שהגיעו לדיון בבית המשפט אי אפשר לקבוע אמת מידה חד משמעית, וכל מקרה ייבחן לאור נסיבותיו.

האם נדרש רישיון להקמת מאהל?

אין התייחסות מפורשת בחוק להקמת מאהלי מחאה, כך שכל רשות מקומית קובעת נהלים להקמת אוהלים בשטחה. הקמת מאהל יכולה לעמוד בניגוד לחוקים שונים ולתקנות עירוניות העוסקות בתכנון ובנייה ובשמירה על הסדר והניקיון בשטחים ציבוריים. כללים עירוניים אלה מסמיכים את העירייה לפנות אוהלי מחאה או לבקש מהמשטרה שתפנה אותם, אך הם גם מסמיכים אותה להתיר חריגה מהכללים ולאפשר את מאהלי המחאה.

האם מותר לחלק פליירים מחאתיים במקומות ציבוריים?

חלוקת עלוני הסברה היא נגזרת של הזכות לחופש הביטוי. בית המשפט קבע כי זהו אמצעי הראוי להגנה מיוחדת מאחר שזו דרך זולה ונגישה להפצת מידע, ולעתים הדרך היחידה של אוכלוסיות מוחלשות לממש את זכותן לחופש הביטוי.

האם מותר להקים דוכני הסברה במסגרת פעילות מחאה במרחב הציבורי?

גם הצבת דוכני הסברה היא ביטוי מובהק של חופש הביטוי. בפסיקה נקבע כי הרשות המקומית אינה מוסמכת לאסור באופן מוחלט וגורף על הצבת דוכני הסברה, וכי עליה לקבוע כללים בדבר הצבת דוכנים, שיאזנו בין חופש הביטוי לבין שמירת הסדר הציבורי.

מידע נוסף על זכויות מפגינים באתר האגודה לזכויות האזרח:
www.acri.org.il/he/21412

מספרי הטלפון במחלקות המעצרים בסנגוריה הציבורית

ייעוץ לעצורים לפני חקירה בשעות הלילה ובסופי שבוע
בימים א-ה בשעות 24:00 עד 07:30; יום ו' מ-15:00 עד יום א' ב-7:30: 076-5300901

מחוז תל אביב: 03-6932662/57	מחוז ירושלים: 02-5696112/214
מחוז מרכז: 03-6932670/1	מחוז צפון: 04-6029105/111
מחוז דרום: 073-3801326	מחוז חיפה: 04-8633700/1/2

היה בסיס סביר מלכתחילה לחקור את המבקש בחשד לעברה, ושאין כל עילה חדשה לנטילת אמצעי זיהוי ממנו, על המשטרה למחוק את נתוני הזיהוי שלו מהמאגר ולהשמיד את אמצעי הזיהוי.

אמצעי זיהוי גנטיים שניטלו מאדם יימחקו מהמאגר בתוך 7 שנים מיום נטילתם אם לא הוגש נגדו כתב אישום, או בתוך 60 יום מיום שהסתיים ההליך הפלילי נגדו ללא הרשעה, לכל המאוחר (ס' 10 נכח לחוק החיפוש). אם האדם נשפט והורשע, יימחקו אמצעי הזיהוי 20 שנה לאחר פטירתו.

הפגנה נגד אלימות משטרתית כלפי הקהילה האתיופית, תל אביב 2015 | צילום: טלי מאיר

בכל התלבטות ושאלה בנושא חופש הביטוי והמחאה אפשר לפנות לפרויקט דוקורייטס באגודה לזכויות האזרח. הפרויקט מציע סיוע, מידע וליווי לפעילים ולקבוצות מחאה, השאלת מצלמות וידאו לתיעוד הפגנות וסדנאות צילום המותאמות לפעילים ולקבוצות מחאה.

טלפון: 052-8606023, מייל: docorights@acri.org.il

